

Pornografi

Forhandlingsemne ved sektionsemne gruppe 6

Referent: højesteretssagfører JON PALLE BUHL

Jeg ved ikke, om det er en tilfældighed, eller om der ligger en tanke bag, at netop ovennævnte sektionsemne af Kriminalistmødets arrangører er henlagt til behandling i gruppe sex.

Jeg ved heller ikke, om det er en tilfældighed, at dette spørgsmål opstår hos mig, eller om dette vil blive udlagt som en følge af, at jeg i egenskab af forsvarer i de seneste år har måttet beskæftige mig en del med juridiske problemer omkring pornografi-begrebet.

Derimod ved jeg, at det ikke skyldes nogen tilfældighed, at pornografi er blandt de emner, der kommer til behandling ved mødet i Stockholm i juni 1967. De nordiske kriminalistforeningers ledelse tilstræber til forhandlingerne ved de nordiske kriminalistmøder at inddrage emner, der er af særlig aktualitet i ét — eller helst i flere — af de nordiske lande. Dette krav opfyldes fuldt ud med hensyn til det her foreliggende emne, i særdeleshed for så vidt angår Danmark.

Den 28. februar 1967 fremsatte den danske justitsminister i Folketinget forslag til lov om ændringer i Borgerlig Straffelov (lovforslag nr. 120), omfattende bl. a. forslag om ændring af Straffelovens § 234, der indeholder pornografibestemmelsen. Det nævnte lovforslag er i overensstemmelse med flertalsindstillingen i Det danske Straffelovråds i efteråret 1966 offentliggjorte betænkning om „Straf for pornografi“ (bet. nr. 435 i 1966). På tidspunktet for den mundtlige forhandling i Stockholm den 6. juni 1967 kan muligt yderligere være sket i Danmark i dette spørgsmål, idet lovforslaget forventes at komme til første behandling i Folketinget i april måned 1967.

Spørgsmål vedrørende den strafferetlige behandling af pornografi har også aktualitet i de andre nordiske lande. I Sverige blev der således den 15. oktober 1965 nedsat en komité, bl. a. for at overveje ændringer i de svenske regler på dette område — Brottsbalken 11 § og 12 § og visse bestemmelser i Tryckfrihetsförordningen —.

Denne — i hvert fald i Danmark — åbenbare aktualitet vil forhåbentlig inspirere debatten ved mødet i Stockholm.

For den, der skal udarbejde et kortfattet trykt oplæg til debatten, virker det imidlertid hæmmende, at emnet netop i denne tid

gøres til genstand for en så indgående behandling tilmed i indlæg, der i vidt omfang vil være kriminalistmødets deltagere bekendt. Dette gør det yderligere kompliceret at afgøre, hvad man her bør medtage, og hvad der kan udelades. Det er ikke muligt at føje væsentlige nye oplysninger til den indgående behandling, emnet har været genstand for i Straffelovrådets ovennævnte betænkning. Det er mig heller ikke beskåret at give et klarere og bedre sammendrag af denne betæknings indhold — og problemstillingen i det hele —, end det H. H. Brydensholt for nylig har givet i Dansk Kronik i N.t.f.K.

Det er derfor ikke — i hvert fald ikke udelukkende — ønsket om at komme let over løsningen af en opgave, man i et letsindigt øjeblik har påtaget sig, der medfører, at jeg tillader mig at henviser særligt interesserede til Straffelovrådets betænkning og i øvrigt alle til H. H. Brydensholts nævnte kronik i N.t.f.K. 1966, hæfte 4 p. 265 ff. Denne fremstilling er tilgængelig for samtlige medlemmer af de nordiske kriminalistforeninger, og jeg kan tilslutte mig såvel det givne referat som den her udtrykte problemstilling.

Uanset de ovennævnte henvisninger skal jeg af praktiske hensyn referere den nugældende formulering af den danske borgerlige Straffelovs § 234:

„*Stk. 1.* Med bøde, hæfte eller under skærpende omstændigheder med fængsel indtil 6 måneder straffes den, som

- 1) tilbyder eller overlader en person under 18 år utugtige skrifter, billeder eller genstande,
- 2) offentliggør eller udbreder eller i sådan hensigt forfærdiger eller indfører utugtige skrifter, billeder eller genstande,
- 3) foranstalter offentligt foredrag, forestilling eller udstilling af utugtigt indhold.

Stk. 2. Begås de ovenfor nævnte handlinger i erhvervsmæssigt øjemed, kan kun under særlig formildende omstændigheder straf af bøde anvendes.

Stk. 3. Den, der for vindings skyld offentliggør eller udbreder eller i sådan hensigt forfærdiger eller indfører skrifter eller billeder, der, uden at de kan anses for egentlig utugtige, udelukkende må antages at have forretningsmæssig spekulation i sanselighed til formål, straffes med bøde eller hæfte.“

Endvidere gengiver jeg indholdet af den af justitsministeren foreslåede nye formulering af samme bestemmelse:

Forslag til § 234.

„§ 234. Med bøde, hæfte eller under skærpende omstændigheder med fængsel indtil 6 måneder straffes den, der

- 1) tilbyder eller overlader en person under 18 år utugtige billeder eller genstande,
- 2) offentliggør eller udbreder eller i sådan hensigt forfærdiger eller indfører utugtige billeder eller genstande,
- 3) foranstalter offentlige foredrag, forestillinger eller udstillinger af utugtigt indhold.“

Jeg afstår derimod for overskuelighedens skyld fra at referere de tilsvarende bestemmelser i de øvrige nordiske landes lovgivning. Dels findes disse bestemmelser gengivet i Straffelovrådets betænkning, dels kræver et dækkende referat optryk også af bestemmelser i trykfrihedsforordninger og politivedtægter, og endelig må debatten ved kriminalistmødet forventes at angå de principielle spørgsmål vedrørende straf for pornografi mere end sammenligninger mellem de respektive landes lovbestemmelser.

Debat om straffebestemmelser for pornografi opstår med mellemrum i offentligheden.

Den omstændighed, at den danske rigsadvokat afstod fra at rejse tiltale mod flere værker, der var under overvejelse i Rigsadvokaturen i 1950'erne, såsom Henry Millers „Krebsens Vendekreds“ (1954) og „Stenbukkens Vendekreds“ (1955), Genets „Tyvens Dagbog“ (1955), Henry Millers „Sexus I“ (1955) og „Sexus II“ (1957), medførte, at interessen for emnet i disse år var mindre markant i Danmark. Dette betyder naturligvis ikke, at emnet var offentligheden ubekendt, bl. a. var sagerne i Norge i 1957 og 1958 mod Agnar Mykles „Den røde Rubin“ genstand for meget betydelig omtale i danske aviser og i juridiske kredse.

I 1961 fremkaldte en dansk maler imidlertid en genoptagelse af en i 1937 (U.f.R. 1937, p. 1159 Ø) pådømt sag vedrørende surrealistiske malerier og en skulptur. De pågældende kunstværker var ved Byrettens og Østre Landsrets dom (her med dissens) i 1937 anset for utugtige. Det kgl. Akademi for de skønne Kunster havde til brug for sagen udtalt, at Akademiet ikke så sig i stand til at foretage en vurdering af den surrealistiske kunstretning, idet man fandt kunstens kvalitet og ikke kunstretningen

afgørende. Det tilføjes, at Kunstakademiet — idet man så bort fra motivvalget — ikke mente at kunne frakende billederne en vis kunstnerisk billedvirkning, hvorimod en bemaling af en buste fandtes ikke blot at være uden kunstnerisk værdi, men yderligere at være en grov krænkelse af den kunstner, der havde udført busten.

Ved i 1961 at udstille kopier af kunstværkerne — originalerne beroede på Kriminalmuseet — provokerede kunstneren en fornyet prøvelse af spørgsmålet. Ved Byrettens dom blev kunstneren frifundet for de to billeder men dømt for den bemalede buste, og ved Østre Landsrets dom (U.f.R. 1963, p. 870) blev det med fem stemmer mod een statueret, at intet af de pågældende værker kunne anses for utugtige. Der forelå nye udtalelser bl. a. fra Kunstakademiet, og det fremgår af dommens begrundelse, at bl. a. synspunkter vedrørende kunstnerisk værdi er tillagt betydning ved afgørelsen.

Den næste anledning for offentligheden i Danmark til i særlig grad at beskæftige sig med problemerne fremkaldte anklagemyndigheden ved at rejse tiltale mod et forlag, da det blev bekendt, at forlaget forberedte en udgivelse på dansk af John Clelands „Memoirs of a Woman of Pleasure“ — nu særdeles velkendt under navnet „Fanny Hill“ —. Denne bog udkom første gang i England i 1749, og anledningen til at en dansk udgivelse var i arbejde var, at bogen netop var udgivet på et anerkendt amerikansk forlag.

Sagen om „Fanny Hill“ blev ført igennem tre instanser.

I Københavns Byret, hvor retten beklædtes af en byretsdommer og to domsmænd, blev forlæggerne énstemmigt frifundet. I Østre Landsret, hvor retten beklædtes af tre landsdommere og tre domsmænd, blev forlæggerne frifundet med tre stemmer mod tre. Med justitsministerens tilladelse indbragtes sagen for Højesteret, der ikke siden 1918 havde haft anledning til at tage stilling til, om et litterært arbejde skulle anses for utugtigt. Ved Højesterets dom blev forlæggerne frifundet af et flertal på seks af de deltagende syv højesteretsdommere (U.f.R. 1965, p. 415 H). Højesteretsdommen er kommenteret i U.f.R. 1965 B, p. 255 ff af højesteretsdommer, dr. jur. Jørgen Trolle.

Højesteretsdommen og den nævnte kommentar er gjort til genstand for udførlig omtale i Straffelovrådets betænkning (p. 36 ff). Jeg skal herfra gengive følgende:

„Fire af de 7 dommere, der deltog i pådømmelsen, lagde afgørende vægt på den frihed, der i nutiden råder med hensyn til skildring af seksuelle foreteelser, og på, at der i overensstemmelse hermed i de senere år, uden at det har givet anledning til påtale, er fremkommet adskillige bøger, der i den nævnte hen-

scende er præget af den mest vidtgående realisme. Set på denne baggrund fandtes der ud fra en helhedsvurdering af John Clelands mere end 200 år gamle bog, der efter nogle af de foreliggende erklæringer fra litteraturkyndige ikke var uden en vis litterær værdi, overvejende betænkeligt at fastslå, at bogen var utugtig i straffelovens forstand, uanset at dens indhold hovedsagelig er stærkt detaljerede skildringer af seksuelle forhold. Der blev herunder også taget hensyn til bogens stilistiske udformning og dens romantiserede milieu.

En dommer, der stemte som flertallet, tiltrådte flertallets udtalelse om betydningen af den i nutiden rådende frihed i om-talen og skildringen af seksuelle forhold. På baggrund heraf fandt denne dommer, der ikke tillagde de afgivne erklæringer om bogens litterære værdi betydning, det overvejende betænkeligt at anse den for strafbart utugtig. Det bemærkedes herved, at dens alder, dens fortidige og urealistiske milieu og polerede sprogbrug i nogen grad fandtes at mindske det anstødelige i dens skildringer, og at den ikke i sit ydre udstyr var provokerende.

En dommer, der ligeledes stemte som flertallet, udtalte, at seksuallitteratur med indgående og hæmningsfri beskrivelser af kønsakter gennem en årrække har fået en sådan udbredelse i befolkningen, at det ikke længere kan lægges til grund, at en almindeligt herskende opfattelse fordømmer sådanne skildringer i den grad, at de kan betegnes som kriminelt utugtige, ej heller selv om de er egnede til eller sigter til at virke erotisk opstemmende. Det havde vel i mange tilfælde drejet sig om værker, hvis vidtgående frisprog af myndighederne var anset for legitimeret ved værkets litterære værdi; men heraf fulgte ikke, at den ovennævnte ændring i den almindeligt herskende opfattelse var begrænset til værker af litterær værdi. Det kunne herefter ikke føre til domfældelse, at hovedindholdet af „Fanny Hill“ var detaljerede beskrivelser af kønsakter, og at beskrivelserne åbenbart skulle tjene til erotisk opstemning af læseren. Bogen fandtes ikke at kunne betegnes som groft anstødelig.

Kun én dommer dissenterede med hensyn til resultatet. Denne dommer fandt at måtte lægge vægt på, at den overvejende del af bogen består af fremstillingen af seksuelle forhold med i høj grad anstødelige, detaljerede skildringer af disse, herunder af deltagernes kønsorganer, potens og reaktioner under samlejer, og i nogle tilfælde med islæt af vold og sadisme, samt at disse skildringer kun er knyttet sammen af en spinkel og banal handling. Dommeren fandt, at bogen ikke havde en værdi i litterær eller anden henseende, som kunne berettiggørelsen af de nævnte omfattende, anstødelige skildringer, og at bogen derfor — uanset den efterhånden i stigende grad anerkendte

frihed i skildringen af seksuelle emner som led i litterære eller kunstneriske værker — måtte anses for utugtig i straffelovens forstand.“

Trolles ovennævnte meget udførlige kommentar til højesteretsdommen refereres i Straffelovrådets betænkning således:

„Det fremhæves her, at domstolenes opgave ikke var at tage stilling til, om pornografi bør være strafbar, eller om pornografi er skadelig, men alene, om bogen var „utugtig“ i straffelovens § 234's forstand. Det påpeges, at det nævnte begreb er en retlig standard, som må udfyldes af domstolene og kan ændre indhold med tiden, alt eftersom befolkningens opfattelse skifter. Den højesteretspraksis, der tidligere havde foreligget om emnet, fandtes uden større interesse for den afgørelse, der skulle træffes, hvorimod de norske domme om Mykles „Den røde Rubin“ og Millers „Sexus“ var af væsentligere betydning.

Med hensyn til teoriens opfattelser af spørgsmålet om anvendelsen af § 234 på værker med litterære intentioner peger Trolle på den forskel, der er mellem Tamms synspunkter i Juristen 1952, p. 181 ff, og de øvrige teoretiske fremstillinger. Tamm når til den konklusion, at selv et værk af utvivlsom litterær værdi og skrevet uden utugtigt formål må anses for utugtigt, når det indeholder væsentlige afsnit, der på grovere måde overskrider det almindeligt herskende sædelighedsbegreb (afvejning af anstødeligheden i fremstillingen med den kunstneriske værdi); den øvrige teori synes derimod at opfatte stillingen således, at der, når et værk har en selv ringe kunstnerisk kvalitet, skal meget til for at anse det for utugtigt i straffelovens forstand („tærskelprincippet“).

Efter en gennemgang af de forskellige vota når Trolle til det resultat, at der blandt flertallets 6 dommere formentlig har været overvejende tilslutning til afvejningsprincippet, således at disse dommeres deling i 3 grupper mere beror på en forskellig vurdering af de to komponenter, der indgår i afvejningen — nemlig om fremstillingen er så anstødelig, at den kun kan passere under hensyn til den eventuelle kunstneriske kvalitet, og om der i givet fald forelå en sådan kunstnerisk kvalitet, at den kunne legitimere de anstødelige elementer — end på en afstandtagen fra, at afvejning overhovedet kan komme på tale ved litterært prægede fremstillinger.

Trolles kommentar indeholder i øvrigt følgende betragtninger:

„Om det nævnte afvejningsprincip kan det vel i øvrigt siges, at det i mange henseender kan være naturligt, for så vidt som en fremstilling af et sexuel emne, navnlig i den bildende kunst, umiddelbart vil virke mindre anstødeligt, når der er tale om kunst af kvalitet, end når værket er ringe. Rigtigheden af „tær-

skelprincippet“ vil være mere indlysende ved videnskabelige fremstillinger, idet det vel vil være væsentlig klarere, at en beskrivelse i en sådan — når den ikke er et påskud — må godtages, selvom der foreligger dårlig videnskab (men måske bør en undtagelse gøres m. h. t. sædeskildringer, der i vidt omfang består af pornografiske citater). — I øvrigt er det vel ikke sikkert, at de to anskuelser adskiller sig så meget i praksis, at der vel i begge indgår vurderingselementer.““

Højesteretsdommen i Fanny Hill-sagen gav ikke nogen fuldstændig afklaring. Trolle anfører i sin kommentar herom bl. a. følgende:

„Man kan spørge om dommens rækkevidde og om, i hvilket omfang den udhuler § 234 eller tømmer den for indhold. Herom kan det først bemærkes, at afgørelsen sikkert har forekommet flertallet tvivlsom, og man har ment at befinde sig ved grænsen for det tilladelige, og vel i og for sig også, at man har ment, at ikke ubetydelige kredse i modsætning til andre heller ikke ubetydelige kredse ville finde bogen anstødelig. Det må dernæst siges, at sagen har været singular og atypisk. Man stod som tidligere bemærket overfor en meget gammel bog, hvis fremstilling af det fortidige og stærkt idylliserede milieu, den beskæftigede sig med (bogen kunne med en vis ret karakteriseres som en pornografisk guvernanteroman), og det sprog, den benyttede, virkede noget fjern og uvirkelig i sammenligning med mere nutidig pornografi. Dommen rækker derfor ikke ved det i motiver og af forfatterne antagne, at grove og perverse skildringer uden — eller uden synderlig — litterær værdi stadig vil blive anset omfattet af paragraffen. Men har en bog nogen litterær værdi, skal der nok adskilligt til, for at den vil blive forbudt.“

Når anklagemyndigheden — som det senere er kommet til udtryk — har beklaget, at man ikke opnåede en klar retningslinie ved sagen og undskylder dette med, at det ikke er anklagemyndigheden, der bestemmer hvilke bøger der udgives, er dette sidste da heldigvis rigtigt. Det ses derimod ikke for anklagemyndigheden at have været tvingende nødvendigt i 1964 at rejse sag mod en bog som „Fanny Hill“, der første gang var udkommet i Goethes fødselsår, og som nu frit blev udgivet i flere lande — bl. a. U.S.A. Dette må gælde, uanset at bogen syv år tidligere i en engelsk udgave var anset for utugt af Østre Landsret (men frifundet af underretten), i en i denne forbindelse atypisk sag der drejede sig om i alt tolv bøger og 42.000 hæfter (U.f.R. 1958, p. 414 Ø).

At retstilstanden også efter Højesterets frifindelse af „Fanny Hill“ er uklar ses af, at der nu i april 1967 verserer sager mod

60—70 bøger af varierende litterær værdi. Ingen sag er siden Fanny Hill-sagen pådømt af Højesteret, der imidlertid i nogle tilfælde har afsagt kendelse om beslaglæggelse.

I Straffelovrådets ovennævnte betænkning har man bl. a. peget på flere retsplejemæssige synspunkter, der taler for en ændring af den nuværende retstilstand (p. 54 ff). I tilslutning hertil vil jeg gerne fremdrage det strafferetsplejemæssigt utilfredsstillende i, at sager vedrørende utugtige skrifter og billeder ofte må indledes med beslaglæggelseskendelse — undertiden i flere instanser. Foreløbige retsskridt er jo ikke ukendte på andre områder, såsom i spørgsmål om fængsling, udlevering af førerbevis etc., og det er åbenbart, at sådanne afgørelser ikke kan undgås. Specielt hvor det drejer sig om stillingtagen til et begreb som „utugtig“ i relation til et konkret skrift eller billede, forekommer disse forhåndsafgørelser imidlertid særligt uheldige. Det er særdeles vanskeligt at befri de tiltalte fra den opfattelse, at sagen — især, hvis en beslaglæggelse er besluttet i de højere instanser — er afgjort i deres disfavør, når sagen kommer til domsforhandling. Rettens vurdering af en retlig standard som utugtig i relation til konkrete billeder eller skrifter vil formentlig i langt de fleste tilfælde være baseret på dommernes umiddelbare opfattelse, og således mindre påvirkelig af synspunkter, der fremkommer under proceduren ved domsforhandlingen. Ganske særligt uheldigt er disse forhold selvsagt, hvor det er de samme dommere, der har afsagt beslaglæggelseskendelsen, som senere skal tage stilling til skyldsspørgsmålet. Det var særegent for sagen vedrørende „Fanny Hill“, at sagen opstod, før bogen var udgivet, og at forlæggerne indgik på den ordning frivilligt at stille udgivelsen i bero, indtil endelig dom i sagen forelå. Man undgik herved lykkeligvis anvendelsen af foreløbige retsskridt i denne sag.

Det må i den foreliggende situation forekomme helt rimeligt, at justitsministeren, efter at der var rettet forespørgsler til ham i Folketinget, bad Straffelovrådet om at foretage en indgående undersøgelse og fremkomme med en indstilling. Straffelovrådets betænkning, der behandler emnet særdeles grundigt og er læseværdig og interessant, konkluderer i, at samtlige Rådets medlemmer indstiller ophævelse af bestemmelsen i § 234, stk. 3, (indført i 1939), at Rådets flertal på tre af fire medlemmer ikke finder afgørende betænkeligheder ved ophævelse af bestemmelsen i § 234, stk. 1, nr. 2, om utugtige skrifter, medens én finder det forbundet med væsentlige betænkeligheder at gå ind for en fuldstændig ophævelse, at samtlige Rådets medlemmer ikke fremsætter forslag om eventuel ophævelse af reglen i § 234, stk. 1, nr. 2, om utugtige „billeder eller genstande“, at bestemmelsen i

§ 234, stk. 1, nr. 1, vedrørende forbud mod at tilbyde eller overlade personer under atten år utugtige skrifter, billeder eller genstande, ophæves for så vidt angår skrifter, såfremt Rådets flertalsindstilling vedrørende utugtige skrifter følges, *at* Rådet ikke foreslår ophævelse af § 234, stk. 1, nr. 3, om offentlige foredrag, forestillinger eller udstillinger af utugtigt indhold, men foreslår en præcisering, *at* Rådet indstiller en ophævelse af den særlige strafforhøjelsesregel, § 234, stk. 2, *at* Rådet anser princippet i de gældende politivedtægtsregler om pornografi acceptabelt, samt *at* Rådet henleder opmærksomheden på, at en ophævelse af forbudsreglen i § 234, stk. 1, nr. 2, forudsætter opsigelse med ét års varsel af den internationale overenskomst af 12. september 1923 til undertrykkelse af, udbredelse af og handel med utugtige offentliggørelser.

Der er en bemærkelsesværdig forskel i vurderingen af straffebestemmelers nødvendighed, når det drejer sig om pornografi sammenholdt med de fleste andre i straffeloven omtalte delikter. Taler man om beskyttelse gennem straf mod tyveri, bedrageri, manddrab, vold, æresfornærmelser m. v., er der ingen der sondrer mellem egne og andres goder som beskyttelsesværdige. Vi ønsker alle at være beskyttet mod disse og de fleste andre forbrydelser. Når man — og det gælder også jurister — taler om straf for pornografi, er det derimod altid hensyn til „andre“, det gælder. Jeg mindes ikke at have hørt nogen udtale, at *han* ved straffebestemmelser ville beskyttes mod at blive udsat for pornografisk litteratur eller pornografiske billeder. De der har „måt- tet“ befatte sig med pornografiske emner udtaler som regel, at det har kedet dem, eventuelt at de finder det ubehageligt — muligvis afskyeligt —. Man hører derimod sjældent, at det opmuntrer dem, og aldrig at pornografien indebærer en risiko for dem selv eller ligestillede. Nej, der tales om, at man må beskytte kvinder, børn og seksuelt afsporede personer fra at læse eller iagttage sligt. Den bedrevidendes beskyttelsestrang — censur- synspunktet — er således hovedargumentet. Og så er sandheden vist ret beset den, at kvinder i almindelighed er temmelig uinter- esserede i pornografi — og vel i øvrigt på dette som de fleste områder i stand til at varetage deres egne interesser —. Hvad børn angår er det dels meget tvivlsomt, om pornografi har nogen uheldig virkning på børn, dels efter mit skøn lidt naivt at tro, at man gennem straffeforbud kan hindre børn i at få uddybet deres kendskab til seksuelle forhold. De lidt større børn er gen- nemgående bedre orienterede — omend ikke end forældrene — så dog end forældrene tror. For personer, hvis indstilling til seksuallivet afviger fra det normale, ses sagkyndige udtalelser

ikke at bekræfte, at pornografisk litteratur og pornografiske billeder betyder en fare — muligvis snarere en afledning fra af samfundet uønskede driftsbetonede handlinger —. Med den frihed i behandlingen af erotiske og seksuelle spørgsmål, som i dag indenfor den gældende lovgivning eksisterer i litteratur, film, teater, TV, etc., vil beskyttelsesforanstaltninger gennem straffebestemmelser i vid udstrækning være illusoriske.

Det gøres i debatten om ophævelse af — respektive lempelse i — straffebestemmelser om pornografi undertiden gældende, at problemet af de pågældende muligt ville være blevet anskuet anderledes, hvis de i dag blev mødt med forslag om at *indføre* sådanne straffebud — underforstået at man så måske ville være mere tilbageholdende heroverfor, altså mere tolerante. Men — siges det så — da forholdet jo er det, at vi har disse straffebestemmelser, som man også har i andre — især også de andre nordiske — lande, advarer man mod at foretage radikale skridt, der ikke forekommer absolut påkrævede, og som kan være egnede til at anfægte retsfællesskabet i Norden.

Jeg kan ikke tillægge disse synspunkter vægt. For det første er det en for al udvikling farlig vurdering, at livet jo dog kan leves under de gældende forhold. For det andet er det et alvorligt spørgsmål, om ikke tilliden til og respekten for retssystemet skades mere end mange umiddelbart vil erkende, ved at man opretholder og anvender straffebestemmelser, hvis eksistens i vide kredse er uforståelige, og overfor hvilke retsanvendelsen er så forud uberegnelig, som det her er tilfældet. Hvad det nordiske fællesskab angår er de respektive bestemmelser anvendelse i forvejen stærkt varierende fra land til land — medens den danske Højesteret som tredje instans behandlede sagen mod „Fanny Hill“ var Bonniers udgivelse af samme bog i Sverige på en god måned solgt i 300.000 eksemplarer (muligvis i stort antal til danskere) —. Hertil kommer at selvsagt ikke alle lovændringer kan indpasses, således at de finder sted samtidig i de nordiske lande. Problemet er i øjeblikket af største aktualitet i Danmark og må derfor nu afgøres i dette land.

Jeg har i det foranstående i det væsentlige beskæftiget mig med strafferegler overfor *skrifter*, der hævdes at være utugtige. Det er, som det vil ses, alene vedrørende skrifter i modsætning til *billeder* at Straffelovrådets flertal har foreslået ophævelse af bestemmelserne i den nugældende § 234. Justitsministerens ovenfor gengivne forslag til ny formulering af § 234 følger denne indstilling, idet straf for den der „offentliggør eller udbreder eller i sådan hensigt forfærdiger eller indfører utugtige billeder eller genstande“ opretholdes.

Straffelovrådet anfører i betænkningen (p. 40 ff), at langt det største antal sager om billeder har vedrørt fotografier, der har været forhandlet enkeltvis eller været gengivet i hæfter, og at retsstillingen med hensyn til sådanne billeder fortsat synes at være ret klar, idet samlejbilleder og andre billeder af kønsakter i almindelighed vil være omfattet af § 234, stk. 1, nr. 2, medens nøgenfotografier i øvrigt som hovedregel falder udenfor det strafbares område. Det fremhæves, at der i ingen af sagerne (før betænkningen blev udsendt) har foreligget noget reelt spørgsmål om at anse fotografierne for legitimeret på grund af kunstnerisk værdi, men det udtales, at der „vel er grund til at antage, at i hvert fald skildringer af normale seksuelle forhold anvendt i en kunstnerisk helhed falder udenfor det strafbares område.“

Når Straffelovrådets flertal indtager et andet standpunkt med hensyn til billeder end med hensyn til skrifter, beror dette ifølge betænkningen på flere forhold, dels at bestemmelsen om billeder ikke i nævneværdigt omfang har givet anledning til brydninger mellem hensynet til ytringsfriheden på den ene side og de beskyttelseshensyn, der ligger til grund for pornografireglen på den anden side. Man nævner i denne forbindelse, at pornografisager vedrørende billeder i praksis ganske overvejende drejer sig om en masseproduktion af fotografier eller fotografigengivelser i billedhæfter og color-slides, der ganske åbenbart udgives som led i en økonomisk spekulation.

Det fremhæves endvidere, at den der vil holde sig fri af utugtige skrifter stort set kan gøre dette, men at dette ikke på samme måde gælder med hensyn til pornografiske billeder.

Man finder, at de strafferetlige og retsplejemæssige synspunkter som taler imod opretholdelsen af forbudet mod utugtige skrifter ikke har samme vægt med hensyn til billeder, hvor der har „fæstnet sig en klarere retningslinie for bestemmelsens rækkevidde, og hvor det er praktisk muligt i retsanvendelsen at følge en væsentligt mere konsekvent linie.“

Rådet udtaler, at man ved afgørelsen af spørgsmålet om et billede er „utugtigt“ bør lægge afgørende vægt på, „om værket kan antages at have kunstnerisk værdi; er dette tilfældet, bør der som altovervejende hovedregel ikke blive spørgsmål om at anse billedet som utugtigt.“

Man nævner endelig vanskelighederne i det internationale samarbejde.

Jeg er selvsagt ikke uden forståelse for de i betænkningen anvendte argumenter og er enig med Rådets flertal i, at det mest afgørende må være at få straffebestemmelserne med hensyn til skrifter ophævet.

Jeg finder det imidlertid fuldt forsvarligt og mere konsekvent

at stille skrifter og billeder lige, og at ophæve straffebestemmelsen også for billeder.

Når man som beskikket forsvarer har været konfronteret med de billeder, anklagemyndigheden rejser tiltale mod, sammenholdt med de billeder anklagemyndigheden for få år siden rejste tiltale mod (og fik dømt), *men* som hverken politi eller anklagemyndighed i dag ville drømme om at anfægte, og når man i en konkret sag har set hvilke helt barokke overvejelser politi og anklagemyndighed må foretage, f. eks. for at udvælge ét billede af 128 konfiskerede, temmelig ensartede nøgenfotos som genstand for tiltalerejsning (dette ene billede blev i øvrigt frifundet såvel i underret som i landsret), er det svært at erkende, at der foreligger „en klarere retningslinje for bestemmelsens rækkevidde“ og en praktisk mulighed for „i retsanvendelsen at følge en væsentligt mere konsekvent linie.“

Det vakte i vide kredse pinlig opmærksomhed, at det danske politi ganske kort tid før justitsministerens lovforslag skulle forelægges Folketinget iværksatte en omfattende razzia, der var en værre sag værdig, og beslaglagde i titusindvis af hæfter og billeder, der i længere tid havde været genstand for fri omsætning, og som formentlig i væsentligt omfang vil vise sig at ligge udenfor det område, der i dag straffes.

Når først politi, så anklagemyndighed og derefter dommere og domsmænd i flere instanser skal ofre tid og kraft på at vurdere nøgenmodellers mere eller mindre inddadende attituder for at træffe afgørelse med hensyn til, hvad (igen) „andre“ *nu* menes at kunne tåle at blive konfronteret med, er der anledning til alvorligt at overveje, om ikke retsbeskyttelsen for disse „andre“ bør gennemføres på anden vis.

At billeder, der viser normalt samleje, så at sige automatisk bedømmes som utugtige, forekommer heller ikke forståeligt. Argumentet kan i hvert fald ikke være frygten for at inspirere til fra det normale afvigende handlinger, og at man ikke skulle kunne tåle at se afbildet, hvad man i dag i de mest indgående detaljer kan læse sig til i litterært anerkendte værker og i øvrigt få beskrevet i foredrag i radio og TV, savner overbevisende argumentation.

Hertil kommer det kunstneriske moment. Straffelovrådet mener med rette, at værker (også billeder) af kunstnerisk værdi som altovervejende hovedregel ikke bør anses som utugtige. Man kommer imidlertid herved påny ind i en vurdering om kunst eller ikke. Denne vurdering skal i første række foretages af politi og anklagemyndighed og derefter af dommere og domsmænd. Dette er ikke betryggende.

Man synes i øvrigt i denne forbindelse i almindelighed at operere med en på forhånd forskellig vurdering mellem kunstneriske

fotografier og andre bildende kunstarter. Samlejesituationer findes som bekendt i vidt omfang gengivet i erotiske værker med gamle tegninger, malerier og skulpturer, men anses som anført ikke desto mindre på forhånd for utugtige, når det drejer sig om fotografier.

At der finder en betydelig masseproduktion af fotografier sted med økonomisk vinding som eneste formål er ubestrideligt. Dette bør imidlertid ikke være grundlag for opretholdelse af straf. Der tjenes mange penge på kulturel absolut værdiløs produktion indenfor talrige felter. At denne herskende indstilling overfor masseproduktion medfører tiltalerejsning mod kunstnerisk, værdifulde fotografier med et sigte, der af anklagemyndigheden anerkendes at ligge fjernt fra spekulationshensigt, må være forkert.

Jeg kan med hensyn til billeder ganske tilslutte mig H. H. Brydensholts konklusion i den tidligere omtalte Dansk Kronik (N.t.f.K. 1966, p. 269), hvori det hedder:

„Med hensyn til pornografiske billeder kan man måske sige, at udviklingen i de seneste måneder har svækket Straffelovrådets standpunkt. Hensynet til den kunstneriske ytringsfrihed er nok her af nogenlunde samme beskaffenhed som på litteraturområdet. Det er på forhånd vanskeligt at acceptere, at det anvendte kunstneriske udtryksmiddel — maleri, film og fotografi på den ene side og litteratur på den anden — skulle kunne begrunde en væsensforskellig bedømmelse af den kunstneriske frihed. At problemstillingen ved billeder bliver af samme karakter som ved litteratur synes også bekræftet af de nye sager mod bl. a. „Politisk Revy“.

Derimod er det rigtigt, at muligheden for en af den pågældende selv uønsket konfrontation med pornografi er større ved billeder end ved skrifter. Men det ville være en sympatisk løsning, såfremt strafferetlig reaktion kunne begrænses til tilfælde, hvor en aktuel blufærdighedskrænkelse kunne sandsynliggøres. Her ville straffelovens § 232 — i forbindelse med visse politimæssige ordensforskrifter, der hindrer vinduesudstillinger o. l. — række til.“

Der kan her være anledning til at citere fra den svenske justitsministers direktiv til den førnævnte, den 15. oktober 1965, nedsatte komité:

„De begrænsninger som kan komma i fråga bör motiveras i första hand av att den enskilde inte utan sin egen medverkan skall behöva ta del av sådana framställningar. Jag tänker härvid på t. ex. framställningar som sprids i radio och TV eller genom offentligen burna plakater eller på annat sätt, såsom genom reklam-broschyrer, påtvingas den enskilde. Däremot bör hinder inte

lægges for at motsvarande framställning sprids på sådant sätt att den enskilde själv måste agera för att få ta del därav, exempelvis i pressen eller i bokform. I sammanhanget bör beaktas att i brottsbalken finns ett särskilt stadgande med regler som är avsedda att skydda barn och ungdom mot framställningar som kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran. Även denna fråga torde böra uppmärksammas vid utredningen.“

Udviklingen er på de her beskrevne områder redet hurtigt. Det er forståeligt, at det efter manges opfattelse vurderes som foruroligende hurtigt. Det er imidlertid en kendsgerning, at den litterære frihed, som den repræsenteres bl. a. af Miller og Genet, og den kunstneriske frihed i øvrigt, som den i dag kommer til udtryk i ballet, film og teater, er så vidtstrakt, at man, uanset om man er tiltalt af denne frihed eller ikke, ja, uanset om man chokeres derved, tvinges til at tage stilling til, om *straffe*bestemmelser knyttet til en retslig standard som „utugtig“ bør oprettholdes eller ej, og tvinges til at tage standpunkt såvel med hensyn til skrifter som med hensyn til billeder.

Det forekommer mig, at det må være et særdeles tungtvejende argument for en ophævelse af disse straffebestemmelser, at en så grundig analyse af emnet, som den der er foretaget af Det danske Straffelovråd med bistand af sagkyndige på det kriminologiske, psykiatriske, psykologiske, sociologiske og pædagogiske område ikke på nogen måde har kunnet befæste troen på den ofte postulerede *skadevirkning* af pornografi.

Min konklusion må blive, at det, der taler for ophævelsen af de nugældende straffebestemmelser vedrørende pornografiske skrifter og billeder — i særdeleshed nødvendigheden af at afskaffe en lidet værdig og utidssvarende censur og af at fjerne den påvirkning den nuværende retstilstand har på respekten for de retshåndhævende myndigheder — vejer så tungt overfor modargumenterne, at en ophævelse såvel for skrifter som for billeder bør gennemføres nu.

Politivedtægter og straffelovens bestemmelser om blufærdighedskrænkelser vil i fornødent omfang kunne tilgodese de beskyttelsesværdige interesser.

Jon Palle Buhl.